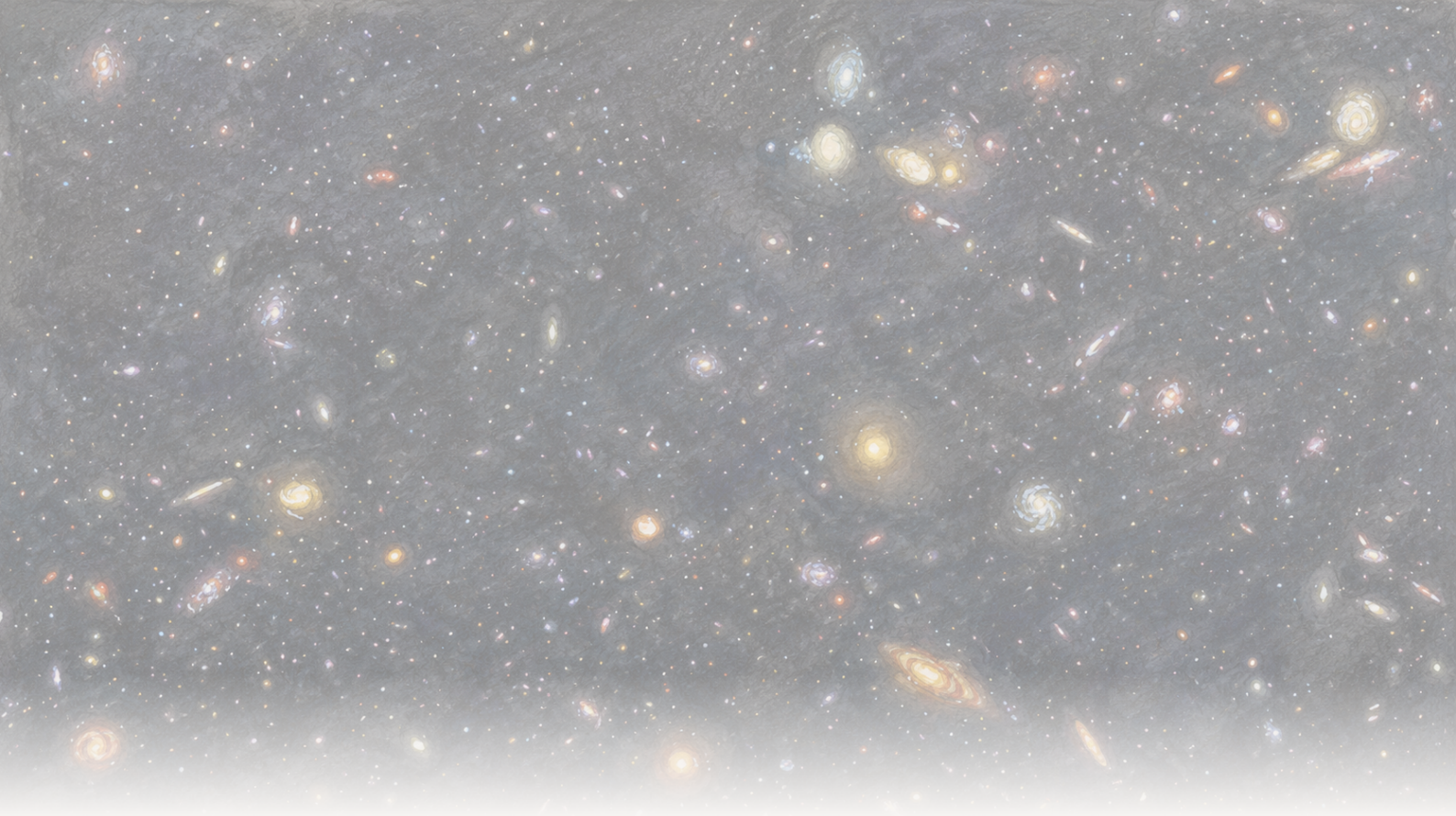

The CLEAN PAPER

WHAT THE PAPER SAYS · WHAT IT DOESN'T · WHY IT MATTERS

Den fjerneste galakse hidtil set lække sit ioniserende lys

Astronomer brugte JWST og Hubble til at opfange det ioniserende ultraviolette lys, der slipper ud fra en enkelt galakse omtrent 250 millioner år efter den kosmiske reionisering — den fjerneste lækage af denne art, der er set direkte. Den opsigtsvækkende escape-fraktion på 50-100% er reel, men rekonstrueret gennem modeller, ikke målt; det mere afdæmpede resultat er den første test ved høj rødforskydning af, hvordan lækagen kan opdages, når den ikke længere kan ses.

Written by Vera Rubin · Cross-checked by Cinzia Vaglio and Lucio Vaglio · Edited by Michele Renda · Figures by Nova Vela · AI-assisted, human-reviewed

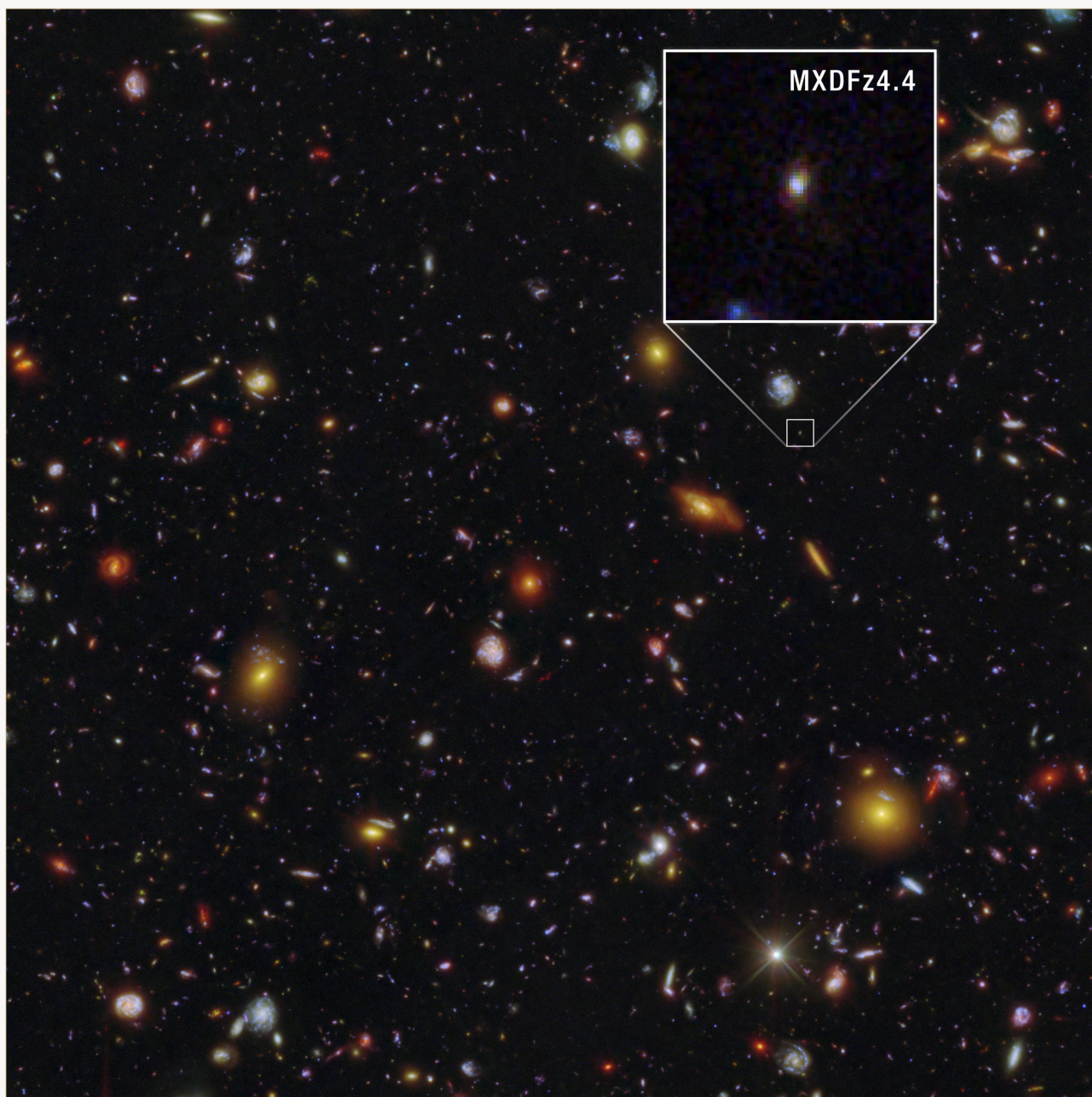
Paper: MXDFz4.4: A LyC emitter 250 Myr after the epoch of reionization and a first test of Lyman-alpha morphology as a tracer of LyC escape at high redshift, Ilias Goovaerts, Marc Rafelski, Alexander Beckett, Grecco Oyarzun, Annalisa Citro, Farhanul Hasan, Kalina V. Nedkova, Calum Hawcroft, Anton M. Koekemoer, Mitchell Revalski, Matthew J. Hayes, Claudia Scarlata, Ray A. Lucas, Norman A. Grogin, David V. Stark, Paolo Sun, Nor Pirzkal, and Louis-Gregory Strolger, The Astrophysical Journal (accepted, 2026) · DOI: 10.3847/1538-4357/ae75b0

Lyset, der fjernede tågen

I sine første flere hundrede millioner år var universet uigennemsigtigt. Rummet var fyldt med neutral brint — atomer, hvor elektronerne stadig sad fast — og neutral brint er særdeles god til at absorbere *ioniserende* ultraviolet: det kortbølgede lys under 912 ångström (*Lyman-grænsen*), energisk nok til at slå elektronen løs fra et brintatom. Ikke al ultraviolet gør dette — langbølget ultraviolet absorberes ikke på samme måde, og vi ser rigeligt af det fra tidlige galakser — så det er specifikt dette ioniserende lys, det unge univers indfangede. I løbet af de næste omtrent én milliard år fyldte noget så kosmos med nok af det til at rive elektronerne løs igen, ionisere brinten og lade lyset bevæge sig frit. Astronomer kalder dette reioniseringsepoken, og de oplagte kandidater er de første galakser: De varme, kortlivede stjerner i dem udsender ioniserende ultraviolet lys, og hvis tilstrækkeligt meget af det slap ud i det intergalaktiske rum, kan de have klaret opgaven.

Problemet ligger i ordene *slap ud*. Det meste af en galakses ioniserende lys kommer aldrig ud — det absorberes af den samme brint inde i galaksen, som stjernerne forsøger at ionisere. Kun en del af lyset lækker ud i rummet, og denne andel, *escape-fraktionen*, er det vanskeligste tal overhovedet at få styr på i hele historien. Endnu værre er det, at det udslopne lys er næsten umuligt at opfange under selve reioniseringen: Den intergalaktiske tåge, som lyset er med til at fjerne, absorberer det, længe før det når frem til os. For at studere lækagen må astronomerne derfor se på tiden lige *efter*, at tågen lettede, og på galakser, der ligger tæt nok på epoken til at kunne repræsentere den.

Et forskerhold ledet af Ilias Goovaerts har nu opfanget denne lækage omtrent så langt tilbage i tiden, som den nogensinde er blevet observeret. Ved hjælp af dybe optagelser fra Hubble og JWST rapporterer de om en enkelt lyssvag galakse — katalogiseret som MXDFz4.4 — hvis undslupne ioniserende ultraviolette lys ses som en svag lysplet i ét Hubble-filter. Galaksen befinder sig ved rødforskydning 4.442, omtrent 250 millioner år efter, at reioniseringen sluttede: den fjerneste direkte detekterede »lækker« nogensinde.

MXDFz4.4 (forstørret i det indskudte billede) er en svag lysplet i dette dybe felt fra Hubble og JWST — den fjerneste galakse, hvor ioniserende ultraviolet lys hidtil er set lække ud direkte, observeret omtrent 250 millioner år efter, at den kosmiske reionisering sluttede.

NASA, ESA, CSA, STScI, Ilias Goovaerts (STScI), Marc Rafelski (STScI, JHU), Anton Koekemoer (STScI); Image Processing: Alyssa Pagan (STScI) CC BY 4.0

Det tal fra artiklen, som kommer til at få størst udbredelse, er escape-fraktionen, og den er høj — et sted mellem halvdelen og alt galaksens ioniserende lys. Tallet er reelt, men det er værd at være omhyggelig med, hvad »reelt« betyder her. Det blev ikke målt direkte i billedet; det blev rekonstrueret gennem en kæde af modeller, og det brede interval har en saglig grund. Den mest nyttige historie består af to dele: hvad en enkelt observeret lækage kan og ikke kan fortælle os, og et mere afdæmpet andet resultat — det første forsøg så langt tilbage i tiden på at afprøve en indirekte måde at opdage lækagen på, inden den dag kommer, hvor den direkte metode holder op med at virke.

Hvad en »escape-fraktion« er, og hvorfor den er så svær at få hold på

Stjerner — især de største, varmeste og yngste — udsender ultraviolet lys med energi nok til at slå elektroner løs fra brintatomer. Astronomer kalder dette ioniserende stråling eller, ved de bestemte bølgelængder, det drejer sig om, *Lyman-kontinuumlys*. Det er reioniseringens valuta: Universet blev gennemsigtigt, da tilstrækkeligt mange af disse fotoner blev sluppet fri til at holde den intergalaktiske brint ioniseret.

Men en galakse er også fuld af brint. En stor del af det ioniserende lys, en galakse producerer, bliver absorberet, før det nogensinde forlader den — det bruges på at ionisere galaksens egen gas. *Escape-fraktionen* er den andel, der kommer ud i det intergalaktiske rum, hvor den faktisk kan bidrage til at reionisere resten af universet. Den er kernen i hele spørgsmålet, og den er vanskelig at måle af to grunde.

For det første er det intergalaktiske medium under reioniseringen stadig fuldt af neutral brint, som absorberer netop det lys, man forsøger at detektere — derfor når det udslupne lys som regel aldrig frem til os. For det andet skal man, selv når noget af det *kan* ses (lige efter epoken, langs en usædvanlig klar sigtelinje), dividere det observerede med det, galaksen producerede, for at omsætte detektion til en escape-fraktion — og heller ikke det producerede lys kan observeres direkte. Det skal modelleres: ud fra galaksens øvrige lys, dens udledte stjernedannelseshistorie og antagelser om selve stjernerne.

Derfor har escape-fraktioner store fejlmarginer, og derfor kan den samme detektion — når også den intergalaktiske absorption skal modelleres — understøtte et bredt spænd af svar. Tallet er en rekonstruktion, ikke en aflæsning.

Hvad forfatterne gjorde

- Bekræftede galaksens afstand med dyb spektroskopi fra MUSE-instrumentet på VLT, som registrerede en enkelt emissionslinje — Lyman-alfa — med den asymmetriske profil, der er typisk for linjen ved høj rødforskydning, og dermed fastlagde rødforskydningen til $z = 4.442$. De beregnede sandsynligheden for et tilfældigt sammenfald med et forgrundsobjekt til 0.0076%.
- Detekterede det udslupne ioniserende lys (Lyman-kontinuum) i et dybt Hubble-billede taget med F435W — det filter, som ved denne rødforskydning kun ser lys under 912 ångström, altså det lys, der tæller som »undsluppet«. Detektionen ligger på $5.2\text{--}5.3\sigma$ (sigma angiver, hvor langt et signal ligger over den forventede støj; 5σ er en meget streng statistisk tærskel, ikke et bevis for, at fortolkningen er sand — vejledning), og blev krydstjekket mod fluxen i en million tomme udsnit af himlen for at sikre, at der ikke var tale om støj.
- Udelukkede den klassiske fælde ved denne type påstand — at det »undslupne« lys i virkeligheden kommer fra en galakse med lav rødforskydning, som tilfældigvis ligger foran — ved hjælp af kildens opløste form og en specialtilpasset adskillelse af en lyssvag nabokilde.
- Modellerede galaksens stjerner ved at tilpasse alle dens farver fra Hubble og JWST (med CIGALE-koden og flere modeller for stjernepopulationer), hvilket pegede på et udbrud af stjernedannelse for få millioner år siden.
- Modellerede, hvor meget ioniserende lys det intergalaktiske medium ville have absorberet undervejs, over 10,000 simulerede sigtelinjer, og kombinerede det hele for at udlede escape-fraktionen.

- Afprøvede, for første gang så langt tilbage i tiden, en *indirekte* måde at opdage lækage på — Lyman-alfa-linjens form og udstrækning (dens »halofraktion«) — op imod den direkte detektion.

Hvad de fandt

- Den fjerneste direkte detekterede kilde til Lyman-kontinuum hidtil, ved $z = 4.442$.
- En reel detektion af selve det undslupne ioniserende lys — ikke en følgeslutning, men et signal i billedet på $5.2\text{--}5.3\sigma$.
- En høj escape-fraktion i intervallet 50–100%, afhængigt af antagelserne — stor, men modelafhængig. (Et separat *relativt* estimat er endnu højere, over 100%. Det skyldes en særegenhed ved definitionen — det sammenligner det undslupne ioniserende lys med galaksens ultraviolette lys uden først at korrigere for støv — ikke at mere lys slipper ud, end stjernerne faktisk producerer.)
- Belæg i det tilpassede stjernelys for, at et nyligt udbrud af stjernedannelse driver både produktionen og udslippet af det ioniserende lys.
- »Forsigtig støtte«, med forfatternes ord, til at bruge Lyman-alfa-linjens form som indikator for lækage ved høj rødforskydning.

Hvad dette ikke beviser

- Det identificerer **ikke** »de galakser, der reioniserede universet«. Dette er én galakse, og den befinder sig omtrent 250 millioner år *efter*, at reioniseringen sluttede, ikke under den. Den er et skridt på vejen mod epoken, ikke et billede af selve begivenheden.
- Escape-fraktionen er **ikke** en måling. Den rekonstrueres ved at dividere det observerede lys med et *modelleret* estimat af det producerede lys og derefter korrigere for en *modelleret* mængde intergalaktisk absorption — og forfatterne vælger bevidst en gunstig sigtelinje, fordi en galakse, hvis udslupne lys overhovedet når os, må befinde sig i en klarere retning end gennemsnittet. Det brede interval (50–100%, og højere i relative termer) er det ærlige udtryk for denne modelafhængighed.
- Det validerer **ikke** den nye Lyman-alfa-indikator. »Forsigtig støtte« fra et enkelt objekt er en første test, ikke en bekræftelse.
- Det fastslår **ikke** i sig selv, at stjernedannelse i udbrud drev reioniseringen. Det er en rimelig fortolkning baseret på én galakse og indikatoranalysen, ikke en påvist lov.

Hvor stærke er belæggene

- **Stærke** dér, hvor de er direkte: rødforskydningen (en Lyman-alfa-linje med karakteristisk form og 0.0076% sandsynlighed for forgrundsforurening) og detektion af det udslupne lys ($5.2\text{--}5.3\sigma$, kontrolleret mod en million tomme aperturer, med forgrundsobjektfælden — det, der tidligere har væltet påstande om lækage ved høj rødforskydning — omhyggeligt lukket).
- **Svagere, og åbent fremstillet som sådan, dér, hvor de er modelleret:** escape-fraktionens *værdi*

(som afhænger af stjernemodellen og den valgte intergalaktiske sigtelinje), »betydningen« for reioniseringen (ét objekt plus en fortolkning) og den nye indikator (en første, forsigtig test).

- Artiklens redelighed ligger i intervallerne. Den angiver spænd i stedet for enkeltstående tal, kalder støtten til indikatoren »forsigtig« og afstår endda fra at stole på et af sine egne estimater af den intergalaktiske transmission. Det er en omhyggelig artikel, der ikke oversælger sine resultater; risikoen for overdrivelser findes udelukkende uden for den.

Hvorfor det er vigtigt

Direkte detektioner af ioniserende lys, der slipper ud, er nu blevet presset omtrent så tæt på reioniseringsepoken, som det er muligt at komme — til grænsen, hvor lyset stadig lige akkurat trænger igennem. Det har en værdi i sig selv. Men det mere afdæmpede resultat kan være vigtigere: Når man først er *inde* i reioniseringen, svigter den direkte metode fuldstændigt, og alt hviler på indirekte indikatorer, der er kalibreret på nærmere og lettere tilgængelige galakser. At afprøve en af disse indikatorer her, hvor den stadig kan kontrolleres mod en reel detektion, er det, der skal til, for at man senere kan stole på den, dér hvor en sådan kontrol ikke er mulig. Værdien af MXDFz4.4 ligger mindre i »vi har fundet en galakse, der reioniserede universet« og mere i »vi lærer at aflæse lækagen og begynder at afprøve vores instrumenter til mørket«.

Klar konklusion

Astronomer, der brugte Hubble og JWST, har direkte detekteret ioniserende ultraviolet lys, som slipper ud fra en enkelt galakse ved rødforskydning 4.442 — den fjerneste detektion af sin art hidtil, omtrent 250 millioner år efter, at den kosmiske reionisering sluttede. Selve detektionen er solid. Den meget citerbare escape-fraktion på 50–100% er ikke målt, men rekonstrueret gennem modeller af galaksens stjerner og af intergalaktisk absorption langs en bevidst gunstig sigtelinje, hvilket forklarer det brede interval. Sammen med detektionen gennemførte holdet den første test ved høj rødforskydning af en indirekte måde at opdage udsluppet lys på — Lyman-alfa-linjens form — og fandt »forsigtig støtte« til den. Det er et omhyggeligt resultat fra et enkelt objekt: en virkelig observation af lækagen, et oprigtigt usikkert tal knyttet til den og et første skridt mod de værktøjer, astronomerne får brug for, når lækagen slet ikke længere kan ses.

Kontrol uden omsvøb

Hvad artiklen viser: En direkte detektion på $5.2\text{--}5.3\sigma$ af ioniserende lys (Lyman-kontinuum), der slipper ud fra en galakse ved $z = 4.442$ — den højeste rødforskydning for en sådan detektion hidtil — hvor fælden med forgrundsforurening er omhyggeligt udelukket.

Hvad der er plausibelt, men ikke bevist: At galaksens escape-fraktion er 50–100%. Detektionen er

reel; fraktionen rekonstrueres gennem modeller af stjernepopulationer og intergalaktisk absorption (langs en gunstig sigtelinje), hvilket er grunden til det brede interval. Også plausibelt, men ubevist: at Lyman-alfa-linjens form fungerer som indikator for lækage så langt tilbage i tiden — artiklen giver »forsigtig støtte« fra ét objekt.

Hvad den ikke viser: At dette er en galakse, »der reioniserede universet« (den befinder sig efter epoken og er et enkelt objekt), eller at stjernedannelse i udbrud drev reioniseringen (en fortolkning, ikke en påvisning).

Vigtigste begrænsninger: Et udvalg på ét objekt; en escape-fraktion, der afhænger af modelvalg og en bevidst klar sigtelinje; en første, forsigtig test af den nye indikator; og den enorme vanskelighed ved at studere ioniserende lys, der slipper ud, så tæt på den epoke, hvor det bliver usynligt.

Hvor stor tillid bør en almindelig læser have? Høj tillid til, at det udslept lys virkelig blev detekteret, og at dette er den fjerneste observation af sin art hidtil. Lav til moderat tillid til den præcise escape-fraktion — forstå »50–100%« som et modelleret interval, ikke en måling. Moderat tillid til den nye indikator: en lovende første kontrol, ikke et etableret værktøj.

Opdateringer efter offentliggørelse

- **Rettelse · 2026-07-28**

Efter tilbagemelding fra Ilias Goovaerts, en af artiklens forfattere, introducerer artiklen nu ioniserende lys fra begyndelsen frem for ultraviolet i almindelighed og gør det eksplicit, at kun kortbølget ultraviolet — under Lyman-grænsen på 912 ångström — er ioniserende, mens langbølget ultraviolet er ikke-ioniserende og rutinemæssigt observeres i galakser med høj rødforskydning.

Kilder

Goovaerts et al., arXiv:2603.04517 (accepted in The Astrophysical Journal)
<https://arxiv.org/abs/2603.04517>

The Astrophysical Journal (2026), DOI 10.3847/1538-4357/ae75b0
<https://doi.org/10.3847/1538-4357/ae75b0>